

de »Idee der Religion" als het wezen der Kerk (Baur, l. c. p. 199). Ook Dr. J. I. DOEDES, l. c. p. 119 wil van een ecclesia invisibilis, die zich openbaart in de zichtbare Kerk, niets weten; »het Christendom door Jezus Christus gegrondvest, heeft zich bij de uitbreiding onder de volkeren als Christelijke Kerk ontwikkeld". Het is op dat standpunt veel juister, wanneer men den naam kerkhistorie varen laat, die slechts ten halve de meening uitdrukt; een consequentie, die Dr. J. G. R. ACQUOY trok, toen hij in zijn rede: »Kerkgeschiedenis en Geschiedenis van het Christendom", voorstelde den eersten naam door den tweeden te vervangen. Wat de eigenlijke bedoeling van deze metamorfose is, wordt in deze rede niet onduidelijk te kennen gegeven; door de geschiedenis der Kerk te vervangen door de geschiedenis des Christendoms, komt er in deze geschiedenis plaats »voor zoovele braven, als het brandmerk der ketterij hebben gedragen; plaats zelfs voor den eerlijken twijfelaar" (p. 24). Leg hiernaast nu de verklaring, dat onder deze »brave ketters", die zich onderscheiden hebben »door eene onberispelijkheid van leven, eene kloekheid van karakter, eene kracht van geloof, die alleen reeds voldoende hadden moeten zijn, om hunne rechters te overtuigen, dat zij, hoeverre misschien van de Kerk, niet verre waren van het Koninkrijk Gods," niet alleen de Waldenzen en Hussieten, maar óók Michael Servet een plaats krijgt, (p. 17), en het zal duidelijk zijn, wat hij met deze »naamsverwisseling" bedoelt.

¹⁰⁰⁾ Zie noot 84.

¹⁰¹⁾ Dr. HEINRICH KIHN, Encyclopädie und Methodologie, Freiburg i. B. 1892 (deel XV der Theol. Bibl.) p. 290. Kihn neemt in de Kerkgeschiedenis desnietteenstaande een uitwendige en inwendige ontwikkeling aan; de uitwendige bestaat in de uitbreiding der Kerk door de missie; de inwendige raakt haar »Verfassung und Lehre, Cultus und Disciplin", die zich organisch ontwikkeld hebben. Indien deze ontwikkeling niet alleen de existentie raakt, maar ook de essentie, dan kan de Kerk niet als onveranderlijk worden beschouwd, want waar ontwikkeling is, daar is ook verandering. Wil Rome haar dogma niet prijs geven, dan moet deze »inwendige ontwikkeling" wel in dien zin worden opgevat, dat de Kerk eerst allengs heeft vastgesteld, wat van meet af in haar bezit was. Het dogma der pauselijke onfeilbaarheid bijv. is wel eerst op het Vaticaansche concilie kerkelijk vastgesteld, maar de zaak zelf is volgens Rome zoo oud als de Kerk.

¹⁰²⁾ BAUR, l. c. p. 82, 83.

¹⁰³⁾ ALB. HAUCK, in het zeer belangrijke artikel over de »Kirchengeschichte" in Herzog's Real-Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche ².

¹⁰⁴⁾ B. TER HAAR, l. c. st. II, p. 140.

¹⁰⁵⁾ J. H. KURTZ, l. c. I, p. 14.

¹⁰⁶⁾ Dr. A. F. L. PELT, l. c. p. 298.

¹⁰⁷⁾ K. HASE, Kirchengeschichte, Leipzig, 1848, 6^e Aufl. p. 1.

¹⁰⁸⁾ D. K. WIELENGA, l. c. p. 12.